

življenju in delu akademika Antona Vratuše.

Nina Zver,

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
nina.zver@um.si

Suzana TODORVIĆ, 2025:
SLOVENSKI ISTRSKI
LINGVISTIČNI ATLAS 2:
Števniki in opisni pridevniki, čas
in koledar, življenje, poroka in
družina, hiša in posestvo. Koper:
Libris, Osrednja knjižnica Srečka
Vilharja. 641 str.

Suzana Todorović (1979) je že uveljavljena raziskovalka slovenskih in beneških istrskih govorov oz. narečij v Istri. Rezultati njenih raziskav so objavljeni v več znanstvenih monografijah: *Narečno besedje piranskega podežolja* (2014), *Šavrinsko in istrskobeneško besedje na Piranskem* (2016), *Narečna raznolikost v okolici Kopra* (2017), *Raznovrstnost narečnih govorov na Koprskem* (2018), *Istrobeneščina v krogu drugih jezikov in govorov v slovenskih obmorskih krajih* (2019), *Narečje ter ljudsko glasbeno in plesno*

izročilo v Dekanih z okolico nekoč in danes (2020), *Narečje, življenje in hišna imena v treh istrskih krajih* (2021). Pripravila je tudi tri atlase istrskobeneškega narečja: *Istrskobeneški jezikovni atlas severozahodne Istre* 1, 2 in 3 (2019, 2020 in 2021), kjer je v dvanajstih raziskovalnih točkah (devetih istrsko-beneških, kjer je materni jezik danes še redkih starih prebivalcev izključno istrska beneščina, in v treh istrskoslovenskih, t. i. kontrolnih točkah) na 1541 jezikovnih kartah predstavila bogato narečno gradivo, leta 2024 pa prvi zvezek atlasa *Slovenski istrski lingvistični atlas* (SiLA) 1, ki je prvi v nizu slovenskih istrskih jezikovnih atlasov – predstavlja izbrano besedje iz semantičnih polj vremenske razmere, geomorfologija, običaji in institucije ter človeško telo in bolezn.

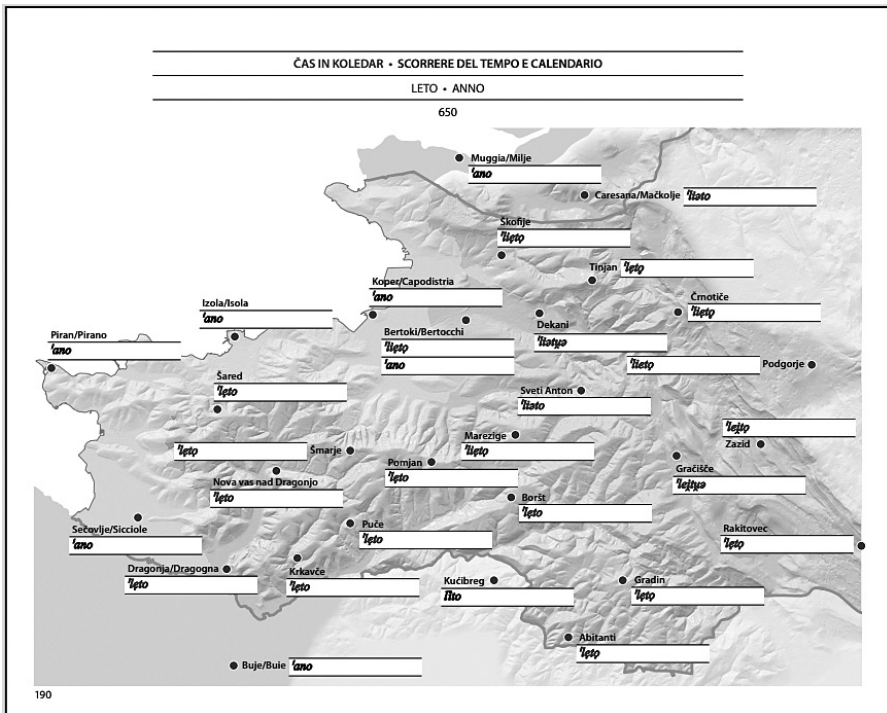
Leta 2025 je izšla že druga številka omenjenega atlasa: *Slovenski istrski lingvistični atlas* (SiLA) 2. Zajema območje govora slovenskega istrskega narečja v Istri, v vaseh, ki se razprostirajo (od zahoda proti vzhodu) od neposrednega zaledja Kopra, Izole, Pirana in Ankarana do Kraškega roba ter (od severa proti jugu) približno od severnega roba Istre v Italiji do slovensko-hrvaške meje. V atlas je vključenih trideset raziskovalnih in kontrolnih točk na območju slovenske, hrvaške in italijanske Istre. 22 krajev oz. raziskovalnih točk sodi v slovensko istrsko govorno območje (po abecednem vrstnem redu: Abitanti, Bertoki, Boršt, Črnotiče, Dekani, Dragonja, Gračišče, Gradin, Krkavče, Mačkolje (v Italiji), Marezi-ge, Nova vas nad Dragonjo, Podgorje, Pomjan, Puče, Rakitovec, Sveti Anton, Šared, Škofije, Šmarje, Tinjan in Zazid), sedem krajev (kontrolnih točk)

pripada istrskobeneškemu jezikovnemu arealu (Bertoki, Izola, Koper, Piran, Sečovlje, Buje (na Hrvaškem), Milje (v Italiji), kontrolna točka Kučibreg (na Hrvaškem) pa sodi v čakavsko istrsko govorno območje. Večino krajev je avtorica popisala prvič, za pet od njih (to so Dekani, Podgorje, Krkavče, Pomjan in Rakitovec) pa je v petdesetih letih 20. stoletja po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas* (SLA) gradivo zbral in popisal dialektolog Tine Logar, saj so del mreže SLA.

Delo je teoretično, metodološko, geolingvistično in gradivsko nadaljevanje prvega slovenskega istrskega lingvističnega atlasa (SiLA 1, 2024) ter treh predhodnih jezikovnih atlasov – *Istrskobeneški jezikovni atlas severozahodne Istre 1* (2019), *2* (2020) in *3* (2022) –, kjer je avtorica v dvanajstih

raziskovalnih točkah (devetih istrskobeneških in treh istrskoslovenskih, t. i. kontrolnih točkah) na 1541 jezikovnih kartah predstavila bogato narečno gradivo naslednjih področij človekovega bivanja in delovanja: vremenske razmere, geomorfologija, običaji in institucije, telo in bolezni, števnik in opisni pridevniki, čas in koledar, življenje, poroka in družina ter hiša in posestvo in gradivo s področja garderobe in dodatkov, hrane in pijače, čustev in občutkov, oljkarstva in oljarstva, perjadi, zelenjave, sadja in sadnega drevja ter drugih rastlin in živali.

V tem, tj. drugem atlasu (SiLA 2) avtorica obravnava naslednja pomenška polja: 1) števnik in opisni pridevniki, 2) čas in koledar, 3) življenje, poroka in družina ter 4) hiša in posestvo. V uvodnih poglavjih (*Uvod, Jezikovna*

Slika 1: Jezikovna karta za leksem *leto* (SiLA 2, str. 190, karta št. 650)

slika *slovenske Istre nekoč in danes*) je razložen fenomen t. i. slovenskega istrskega narečja v slovenski Istri. Podana je natančna analiza vokalizma in konzonantizma rižanskih in šavrinskih govorov. V poglavjih *Slovensko istrsko narečje. Starejše in novejše gradivo ter nova znanstvena spoznanja, Skupno besedišče istrskih narečij in Izhodišča geolingvistične raziskave* avtorica zameji področje svojega raziskovanja in razloži, kako je potekala določitev meje med istrskoslovenskim in istrskobeneškim jezikovnim arealom; opirajoč se na dejansko stanje na terenu in upoštevajoč zgodovinske podatke o poselitvi Istre, pri čemer je bila posebno pozorna na narečno dvojezične kraje, kjer soobstajata obe istrski narečji – slovensko in italijansko. Temu sledijo še (pod)poglavja *Kraji, govorniki in čas dialektološkega raziskovanja*, ki ga loči na tri podpoglavja: 1) *Slovenski istrski jezikovni areal*, 2) *Čakavski istrski jezikovni areal* in 3) *Istrskobeneški jezikovni areal*, kjer si lahko preberemo značilnosti o 22 istrskih krajih, ki jih je izbrala in v njih nabirala narečno gradivo. Najobsežnejši del zavzemajo jezikovne, t. i. leksikalne karte (teh je 493), z objavljeno vprašalnico, ki obsega 1524 vprašanj, in razlago narečnih znakov oz. pismenk (t. i. fonetična transkripcija). Monografijo zaključujejo naslednja poglavja: *Zaključki in uvod v tretji del Slovenskega istrskega lingvističnega atlasa*, ki napoveduje nadaljnji zvezek atlasov SiLA, *Opombe h kartam in Okrajšave v narečnih kartah*, *Imensko kazalo in Kazalo jezikovnih kart*.

Prikazano kartografirano gradivo odraža preteklo in sedanje stanje narečij v slovenski Istri, ki ga že stoletja

sooblikujeta dve narečji z različno genezo. Areal nam kaže že samo besedišče na kartah: mejna točka Milje ima npr. romanski oz. istrskobeneški izraz za leksem *ženska* (*'dona, 'femina*), medtem ko v vseh ostalih krajih najdemo slovenskega (npr. Škofije *žljenska, 'žāna*, Tinjan *žena*, Bertoki *žena*, Krkavče *žānā*, Abitanti *žena*, Rakitovec *žāna*), v obalnih mestih (npr. v Kopru) pa spet najdemo istrskobeneške izraze (*'dona, 'femena, 'femina*). Avtorica tudi loči foneme, ki so prisotni le v istrskobeneškem narečju – to so *š, ž, č* in *ž* (npr. *f'joša* 'deklica, kateri smo boter pri krstu ali birmi', *'šenera* 'pepel', *ka'žeta* 'majhna hišica, uta' in *bjanki'žar* 'pobeliti').

Zaradi velikega obsega zbranega besedja bodo jezikovne karte objavljene v ločenih publikacijah (t. i. zvezkih). V prvem atlasu (SiLA 1) je bilo objavljenih 453 jezikovnih (leksikalnih) kart, v drugem (SiLA 2) pa 493. Narečni zemljevidi (t. i. jezikovne karte) dokazujejo, da je bila meja istrskega narečja na dosedanjih slovenskih narečnih zemljevidih avtomatično določena do morja, čeprav je bila in je narečna oz. jezikovna stvarnost drugačna: slovenski šavrinski govor namreč nikoli ni bil materni jezik avtohtonega prebivalstva obalnih mest, kot so Koper, Izola ali Piran, zato avtorica (kot že od monografije *Šavrinsko in istrskobeneško besedje na Piranskem* iz leta 2015) tudi v novi monografiji ponovno predlaga, da se na karti slovenskih narečij posebej označi istrskobeneški jezikovni areal, ki vključuje kraje Kolomban, Ankaran, Koper, Izola, Piran, Strunjan in Sečovlje z bližnjo okolico. Narečno dvojezične kraje, kot so Cerej, Premančan, Hrvatini, Kampel,

Bertoki in Dragonja, pa vanj – zaradi (so)obstoja slovenskega narečja – lahko umestimo (v teh krajih namreč obstajata obe narečji, zato jih avtorica obravnava kot istrskoslovenske točke atlasa in obenem kot kontrolne (istrskobeneške) točke). Zahodno mejo slovenskega narečja v Istri bi bilo zato ustrežnejše postaviti po črti Cerej–Hrvatini–Bertoki–Kampel–Šared–Dragonja in ne vse do morja, kar avtorica prikaže na Karti slovenskega istrskega narečja (Todorović 2025: 37).

Slika 2: SiLA 1 in SiLA 2
(foto: T. Jakop, junij 2025)

Avtorica ugotavlja, da je za današnja istrska narečja značilno postopno opuščanje značilnosti posameznih narečnih govorov in opozarja na izginjanje (zadnjih) narečnih govorcev, zato je bilo raziskovanje pogosto zelo zahtevno. Avtorica predvideva, da bomo v prihodnjih desetletjih priča stapljanju oziroma poenotenju posebnosti posameznih narečnih različkov v splošnejšo rižansko in šavrinsko varianto, kasneje pa morda celo v enoten slovenski istrski pogovorni jezik.

Znanstvena monografija – druga v nizu slovenskih jezikovnih atlasov (avtorica je pred tem objavila že *Slovenski*

istrski lingvistični atlas 1 (SiLA 1, 2024) ter 3 zvezke istrskobeneških atlasov) – je zaradi področja raziskovanja tega predela slovenske Istre jezikoslovno zanimiva tako za slovensko kot tudi za sosednje hrvaško in italijansko (romansko) jezikoslovje, zlasti dialektologijo in leksikologijo. Potencialni bralci so tako jezikoslovci, dialektologi in drugi strokovnjaki humanističnih ved kot tudi laična javnost, ki jih zanima avtohtoni jezik v obravnavanih istrskih krajih (Krkavče, Boršt, Nova vas nad Dragonjo, Padna, Sveti Peter, Dragonja, Sečovlje, Strunjan, Tinjan, Koper, Izola, Piran, Dekani, Hrvatini, Škofije, Bertoki, Puče, Sveti Anton, Šared, Pomjan, Buje in Milje) in (istrski) narečni pojavi nasploh. Atlas bo zanimiv in dragocen tudi za ljubitelje jezika in narečij ter zgodovine istrskih vasi in mest, bralcem prvega atlasa (SiLA) pa bo pomembna in zanimiva dopolnitev gradivske zbirke nešteti istrskih izrazov za nova pomenska polja. Naslednji zvezek atlasa bo po besedah avtorice izšel že naslednje leto, tj. 2026.

Tjaša Jakop,

*Inštitut za slovenski jezik Frana Ramoviša,
ZRC SAZU, Tjasa.Jakop@zrc-sazu.si*

NOV MLADINSKI ROMAN JANJE VIDMAR

Slovenska pisateljica Janja Vidmar je pri založbi Miš objavila svojo novo knjigo, mladinski roman z naslovom *Samo mulca* (2025). Literarna